

2. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/69-5-34>

УДК 005.03+005934

Дячков Д.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту,
Полтавська державна аграрна академія

Батура В.Ю.

магістрант,
Полтавська державна аграрна академія,

Сокирко І.А.

магістрант,
Полтавська державна аграрна академія

Diachkov Dmytro, Batura Vladyslav, Sokirko Inna

Poltava State Agrarian Academy

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

У статті обґрунтовано актуальність необхідності формування ефективного організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємства, якому відводиться пріоритетна роль у загальному управлінні безпекою суб'єкта господарювання. Проаналізовано сутність понять «економічна безпека» та «механізм управління економічною безпекою підприємства», визначено їх основні властивості. Проведений аналіз наукових підходів дав змогу сформуванню організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємства, основними елементами якого є суб'єкти та об'єкти економічної безпеки, мета, методи, принципи, інструменти, важелі та основні результати функціонування організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємства. Пропонований організаційно-економічний механізм управління економічною безпекою підприємства передбачає досягнення ефективних параметрів функціонування, збереження його відтворювального та фінансового потенціалів.

Ключові слова: економічна безпека, загрози, організаційно-економічний механізм, складові системи безпеки підприємства, управління економічною безпекою, фактори впливу, фінансова безпека.

Постановка проблеми. У сучасних умовах процес успішного функціонування та економічного розвитку вітчизняних підприємств багато в чому залежить від удосконалення їх діяльності у сфері забезпечення економічної безпеки. Економічна безпека функціонування підприємства залежить від здатності своєчасно та в достатньому обсязі задовольняти економічні потреби та вимоги груп інтересів. В умовах перманентної кризи головне завдання сучасних підприємств полягає в тому, щоб забезпечити свою діяльність і забезпечити свій розвиток. Забезпечення безпечного функціонування й розвитку підприємств нерозривно пов'язане з вирішенням проблемних аспектів забезпечення їх економічної безпеки. Забезпечення економічної безпеки сучасного підприємства має бути організоване певним чином, завдяки чому досягається взаємодія всіх елементів,

засобів та заходів у системі економічної безпеки підприємства. Таке є можливим тільки за наявності ефективного організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємства, якому відводиться пріоритетна роль у загальному управлінні безпекою суб'єкта господарювання.

Загалом механізм економічної безпеки підприємства індивідуальний, а під час його побудови треба враховувати не лише завдання, але й сферу діяльності, умови конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми забезпечення економічної безпеки та побудови організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємства розглянуті в роботах А.М. Букреева, Г.С. Вечканова, А.В. Воротинцьової, М.А. Шибаєвої, Е.Ю. Околелової, Б.С. Дуб, І.З. Енгель, Л.М. Ладико, Ю.А. Лактіо-

нової, А.Л. Шадохіна, Т.Б. Ігнашкіної, С.А. Лебедко, В.Г. Соломіної, О.В. Ставицького та інших учених.

Однак якщо в теоретичному плані спостерігаються певні позитивні результати, то в методичному й практичному аспектах залишається значна кількість невирішених проблем. Практично відсутні роботи, присвячені формуванню організаційного механізму управління розвитком підприємства щодо забезпечення економічної безпеки, створення єдиної методології оцінювання рівня економічної безпеки як основи для застосування релевантних управлінських рішень.

Формування цілей статті. Метою статті є формування організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємства.

Виклад основного матеріалу. Для формування ефективного організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою потрібно визначити сутність поняття економічної безпеки.

Слід відзначити, що термін «економічна безпека» з'явився в економічній літературі порівняно недавно й розглядався на макроекономічному рівні. Саме тому під економічною безпекою розумівся такий стан господарства та інститутів влади, за якого забезпечується справжній захист національних загальнонародних інтересів від потенційних загроз задля подолання кризи, скорочення головних цивілізаційних цінностей, природних багатств та основних виробничих ресурсів, створення умов для стійкого й соціально спрямованого розвитку, підтримки політичної стабільності та оборонної достатності країни за реалізації навіть критичних сценаріїв розвитку внутрішньої та міжнародної ситуації [5].

На макрорівні поняття економічної безпеки розглядалось як забезпечення умов збереження комерційної таємниці та інших секретів підприємства. Такому трактуванню економічної безпеки присвячені публікації початку 1990-х рр. [2]. Забезпечення економічної безпеки розглядалось передусім як захист інформації.

У широкому значенні економічна безпека визначалася як стан економічного суб'єкта (держава, регіон, галузь, підприємство або особа, яка дає йому змогу динамічно розвиватися та вирішувати поставлені завдання), важлива характеристика економічної системи, що визначає її здатність підтримувати нормальні умови життєдіяльності економічного суб'єкта [3].

Деякі автори розглядають економічну безпеку через фактори загрози економічній діяльності, зокрема відсутність ринкового законодавства, слабкий рівень захисту права приватної власності, неплатежі, невиконання контрактів, договорів та зобов'язань, нерозвиненість судової системи, контроль кримінальних структур за розвитком ринку [9]. Для кожного підприємства зовнішні та внутрішні загрози суто індивідуальні. До зовнішніх загроз та дестабілізуючих чинників можна віднести протиправну діяльність кримінальних структур, конкурентів, приватних осіб, що займаються промисловим шпигунством або шахрайством, неспроможних ділових партнерів, раніше звільнених за різні

проступки співробітників підприємства, а також правопорушення з боку корумпованих елементів серед представників контролюючих та правоохоронних органів. До внутрішніх загроз та дестабілізуючих чинників належать дії або бездіяльність співробітників підприємства, що суперечать інтересам його комерційної діяльності; витік або втрата інформаційних ресурсів; підлив її ділового іміджу в бізнес-колах; виникнення проблем у взаєминах з реальними та потенційними партнерами; конфліктні ситуації з представниками кримінального середовища, конкурентами, контролюючими та правоохоронними органами; виробничий травматизм або загибель персоналу тощо.

В межах пропонованого дослідження економічну безпеку підприємства пропонується розглядати як стан найбільш ефективного використання наявних ресурсів для запобігання загрозам і стабілізації функціонування підприємства задля забезпечення його сталого розвитку протягом певного періоду часу, за якого всі життєво важливі компоненти структури і діяльності підприємства характеризуються високим ступенем захищеності від небажаних змін, а сам об'єкт найбільш ефективно використовує свої ресурси, а також запобігання, ослаблення або захисту від наявних небезпек і загроз чи інших непередбачених обставин.

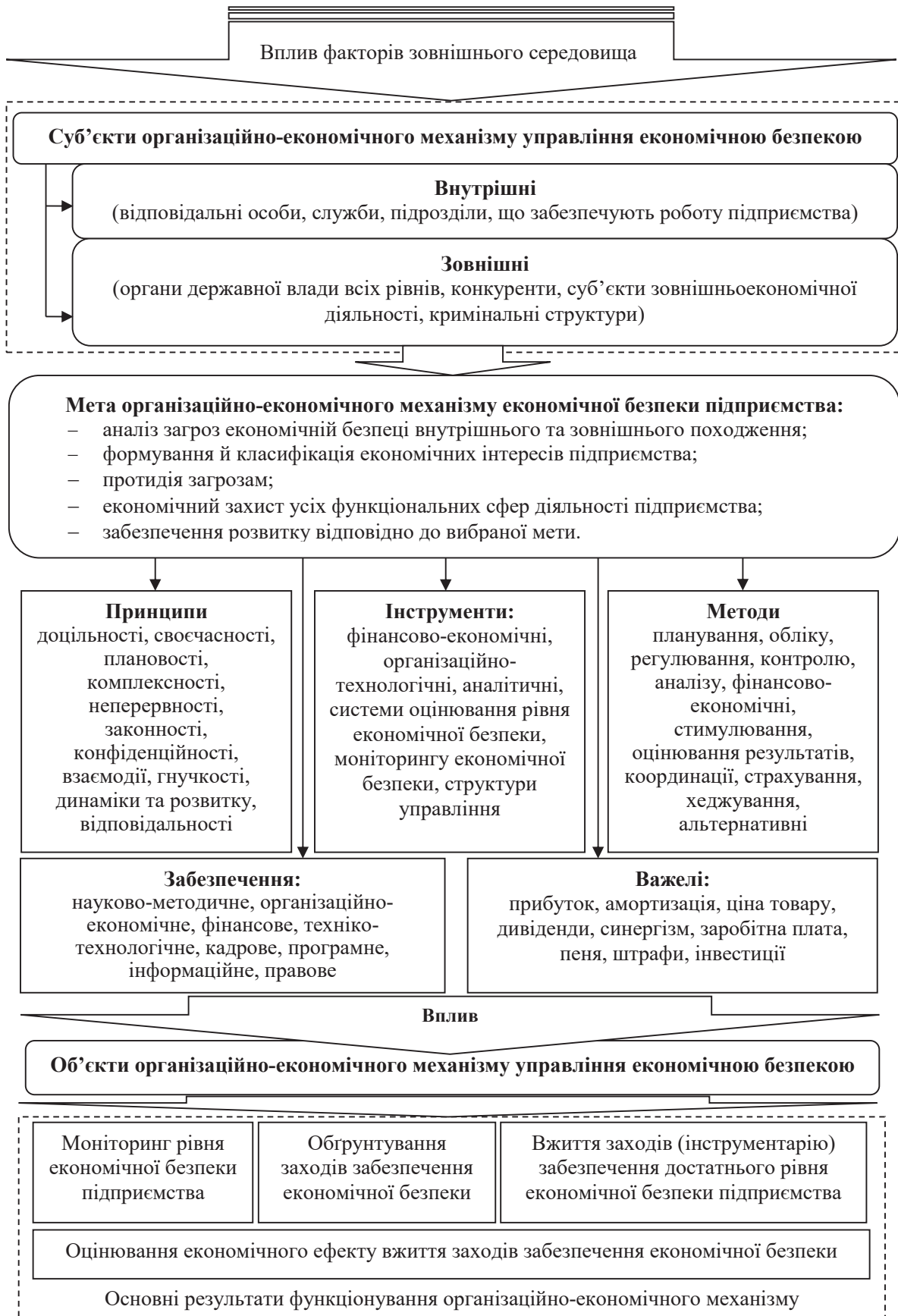
Отже, система забезпечення економічної безпеки повинна бути керуючою підсистемою економічної системи, яка ґрунтується на її внутрішньому механізмі для здійснення економічного управління процесом задоволення економічних потреб у безпеці. Вона складається з підмножини взаємопов'язаних елементів, які забезпечують безпеку підприємства та досягнення ним цілей бізнесу [4]. Метою створення цієї системи є розроблення та вжиття заходів комплексного нейтралізуючого впливу на реальні й потенційні загрози.

Досліджуючи природу організаційного механізму та економічного механізму управління економічною безпекою, не можемо не враховувати їх тісний взаємозв'язок, який полягає в тому, що ці механізми реалізуються в рамках однієї системи управління, отже, вони формуються під впливом одних і тих самих факторів, а їх створення обмежене одним ресурсним потенціалом.

Отже, на думку А.Л. Шадохіна та Т.Б. Ігнашкіної механізм управління економічною безпекою підприємства – це система, яка складається із суб'єкта та об'єкта управління, що використовують різноманітні методи, важелі, засоби, ресурси для своєчасного вирішення комплексу завдань задля захисту, підтримання та покращення господарської діяльності в умовах постійної зміни зовнішнього середовища [8].

О.В. Ставицький стверджує, що модель механізму забезпечення економічної безпеки загалом повинна включати як елементи суб'єкти, а також фактори, що відображають проблеми [11].

А.М. Букреев під організаційно-економічним механізмом забезпечення економічної безпеки розуміє

Рис. 1. Організаційно-економічний механізм управління економічною безпекою підприємства

Джерело: сформовано авторами на основі джерел [4-8]

сукупність організаційних форм та економічних методів, взаємопов'язаних на макро- й мікрорівнях в єдиний, регульований правовими нормами порядок будь-якого напрямку виду діяльності [1].

Аналогічної думки дотримується Г.С. Вечканов, визначаючи організаційно-економічний механізм забезпечення економічної безпеки, по-перше, як економічну категорію сфери організаційно-економічних відносин, що забезпечує взаємодію між продуктивними силами, виробничими відносинами та надбудовою; по-друге, як спосіб господарювання; по-третє, як сукупність форм, методів та інструментів управління безпекою підприємства. Відмінною рисою цього визначення є включення організаційно-економічних відносин, які є важливими факторами розвитку підприємства [2].

Виходячи з проаналізованих точок зору, під організаційно-економічним механізмом управління економічною безпекою підприємства можемо розуміти цілісну систему, що складається з окремих, відносно самостійних, але одночасно взаємопов'язаних і взаємодіючих структурних елементів (рис. 1).

Пропонований організаційно-економічний механізм управління економічною безпекою підприємства передбачає досягнення ефективних параметрів функціонування, збереження його відтворювального та фінансового потенціалів. Органічна взаємодія організаційної та економічної складових в рамках організаційно-економічного механізму створює умови досягнення синергетичного ефекту під час забезпечення економічної безпеки підприємства насамперед щодо досягнення цілей економічної безпеки. Суб'єктами організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємства є не тільки структурний підрозділ, який відповідає за забезпечення економічної безпеки (департамент, відділ, служба економічної безпеки), але й зацікавлені особи (власники, менеджмент, персонал, контрагенти тощо) й структурні підрозділи підприємства, що функціонують у межах єдиної системи економічної безпеки підприємства, а також зовнішні суб'єкти, якими є органи державної влади всіх рівнів, конкуренти, суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, кримінальні структури.

Основою пропонованого механізму є принципи, інструменти, методи, важелі забезпечення, які визначають спосіб впливу на об'єкти організаційно-економіч-

ного механізму управління економічною безпекою підприємства, головними з яких є соціально-економічні відносини як всередині підприємства, так і з зовнішніми контрагентами.

Механізм підвищення економічної безпеки підприємства, що формується на основі наукових підходів, принципів, методів та важелів констатує множинність його елементів, що доводить складність процесу забезпечення безпеки.

У зв'язку з цим необхідно вибрати конкретні інструменти механізму залежно від умов функціонування підприємства, стадії розвитку його фінансово-господарської діяльності, як наслідок, від визначеного рівня економічної безпеки підприємства. Основними результатами діяльності пропонованого організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємства є моніторинг рівня економічної безпеки підприємства, обґрунтування заходів забезпечення економічної безпеки, вжиття заходів (інструментарію) забезпечення достатнього рівня економічної безпеки підприємства та оцінювання економічного ефекту вжиття заходів забезпечення економічної безпеки.

Висновки. Розглянута сутність та представлені особливості організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємства дають змогу характеризувати його як специфічний різновид комплексного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання. Важливою особливістю цього механізму можна вважати взаємозв'язок організаційної та економічної складових, а також їх органічну взаємодію. Наявність цього забезпечує узгоджену взаємодію суб'єктів організаційно-економічного механізму щодо досягнення цілей економічної безпеки підприємства. До того ж організаційно-економічний механізм має виняткове значення в управлінні економічною безпекою підприємства через використання організаційних та економічних методів управління, засобів та інструментів.

Таким чином, організаційно-економічний механізм управління економічною безпекою підприємства є сукупністю способів, засобів впливу та підсистем забезпечення, які сприяють реалізації функції управління в системі економічної безпеки підприємства задля гарантування стану захищеності. Успішність управління та гарантування захищеності від загроз перш за все залежить від того, наскільки ефективно використовуються зазначені компоненти механізму.

Список літератури:

1. Букреев А.М. Организационно-экономический механизм антикризисного управления: теория и практика. Воронеж, 2000. 47 с.
2. Вечканов Г.С. Краткая экономическая энциклопедия. Санкт-Петербург, 1998. 406 с.
3. Воротынцева А.В., Шибалева М.А., Околелова Э.Ю. Формирование механизма экономической безопасности как инструмента обеспечения его устойчивого развития. *Фундаментальные исследования*. 2015. № 7–3. С. 583–588.
4. Дуб Б.С. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства: сутність, структура, значення. URL: https://www.researchgate.net/publication/322958901_Mehanizm_zabezpecenna_ekonomichnoi_bezpeki_pidpriemstva_sutnist_struktura_znacenna (дата звернення: 04.10.2019).

5. Енгель І.З. Сутність організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. № 4. С. 65–68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2016_4_19 (дата звернення: 05.10.2019).
6. Лади́ко Л.М. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства: сутність і структура. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2014. № 3 (65). С. 123–126.
7. Лактионова Ю.А. Механизм обеспечения экономической безопасности предприятия. *Социально-экономические явления и процессы*. 2013. № 3 (049). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mehanizm-obespecheniya-ekonomicheskoy-bezopasnosti-predpriyatiya> (дата звернення: 06.10.2019).
8. Шатохін А.Л., Ігнашкіна Т.Б. Сутність та складові елементи механізму управління економічною безпекою підприємства. *Бізнес-Інформ*. 2014. № 2. С. 396–402.
9. Лебедко С.А. Формування механізму забезпечення економічної безпеки транспортних підприємств. *Економіка та держава*. 2017. № 8. С. 89–94.
10. Соломіна В.Г. Механізм формування фінансової безпеки підприємства *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2017. № 4–5 (97–98). С. 63–67.
11. Ставицький О.В. Формування моделі економічної безпеки. URL: <http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/23882/1/S.71-77.pdf> (дата звернення: 01.10.2019).

References:

1. Bukreyev A.M. (2000). Organizatsionno-ekonomicheskij mekhanizm antikrizisnogo upravleniya: teoriya i praktika. [Organizational and economic mechanism of crisis management: theory and practice]. Voronezh, 47 [in Russian].
2. Vechkanov G.S. (1998). Kratkaya ekonomicheskaya entsiklopediya. [Brief economic encyclopedia] Sankt-Peterburg, 1998, 406 [in Russian].
3. Vorotyntseva A.V., Shibaeva M.A., Okolelova E. Yu. (2015). Formirovaniye mekhanizma ekonomicheskoy bezopasnosti kak ynstrumenta obespecheniya eho ustoychivoho razvytiya. [Formation of the mechanism of economic security as a tool for ensuring its sustainable development]. *Fundamental'nye yssledovaniya – Basic research*, 7–3, 583–588.
4. Dub B.S. Mekhanizm zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva: sutnist', struktura, znachennya. [Mechanism for ensuring the economic security of the enterprise: nature, structure, value]. Available at: https://www.researchgate.net/publication/22958901_Mehanizm_zabezpechennya_ekonomichnoyi_bezpeky_pidpryyemstva_sutnist_struktura_znachennya (accessed: 04 October 2019).
5. Enhel' I.Z. (2016). Sutnist' orhanizatsiynno-ekonomichnoho mekhanizmu zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva [The essence of organizational and economic mechanism for ensuring the economic security of the enterprise]. *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini – Formation of market relations in Ukraine*, 4, 65–68. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2016_4_19 (accessed: 05 October 2019).
6. Ladyko L.M. (2014). Mekhanizm zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva: sutnist' i struktura [The mechanism of ensuring the economic security of the enterprise: essence and structure]. *Naukovyy visnyk Poltav'skoho universytetu ekonomiky i torhivli – Scientific Bulletin of Poltava University of Economics and Trade*, № 3 (65), 123–126.
7. Laktionova Yu.A. (2013). Mekhanizm obespecheniya ekonomicheskoy bez-opasnosti predpriyatiya. [Mechanism for ensuring economic safety of an enterprise]. *Sotsial'no-ekonomicheskiye yavleniya i protsessy – Socio-economic phenomena and processes*, 3 (049). Available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/mehanizm-obespecheniya-ekonomicheskoy-bezopasnosti-predpriyatiya> (accessed: 06 October 2019).
8. Shatokhin A.L., Ihnashkina T.B. (2014). Sutnist' ta skladovi elementy mekhanizmu upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu pidpryyemstva. [The essence and components of the mechanism of management of economic security of the enterprise]. *Biznesinform – Business Inform*, 2, 396–402.
9. Lebedko S.A. (2017). Formuvannya mekhanizmu zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky transportnykh pidpryyemstv. [Formation of a mechanism for ensuring the economic security of transport enterprises]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and state*, 8, 89–94.
10. Solomina V.H. (2017). Mekhanizm formuvannya finansovoyi bezpeky pidpryyemstva. [The mechanism of formation of financial security of the enterprise]. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Ekonomika ta pidpryyemnytstvo – State and regions. Series: Economics and Entrepreneurship*, 4–5 (97–98), 63–67.
11. Stavys'ts'kyu O.V. Formuvannya modeli ekonomichnoyi bezpeky. [Formation of Economic Security Model]. Available at: <http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/23882/1/S.71-77.pdf> (accessed: 01 October 2019).

ФОРМИРОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье обоснована актуальность необходимости формирования эффективного организационно-экономического механизма управления экономической безопасностью предприятия, которому отводится приоритетная роль в общем управлении безопасностью субъекта хозяйствования. Проанализирована сущность понятий «экономическая безопасность» и «механизм управления экономической безопасностью предприятия», определены их основные свойства. Проведенный анализ научных подходов позволил сформировать организационно-экономический механизм управления экономической безопасностью предприятия, основными элементами которого являются субъекты и объекты экономической безопасности, цель, методы, принципы, инструменты, рычаги и основные результаты функционирования организационно-экономического механизма управления экономической безопасностью предприятия. Предлагаемый организационно-экономический механизм управления экономической безопасностью предприятия предполагает достижение эффективных параметров функционирования, сохранения его воспроизводственного и финансового потенциалов.

Ключевые слова: экономическая безопасность, организационно-экономический механизм, составляющие системы безопасности предприятия, управление экономической безопасностью, факторы влияния, финансовая безопасность.

FORMATION OF ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF MANAGEMENT ENTERPRISE'S ECONOMIC SECURITY

The article substantiates the urgency of the need to form an effective organizational and economic mechanism for managing the enterprise's economic security, which was given a priority role in the overall management of the security of the entity. The essence of the concepts of "economic security" and "mechanism of management of economic security of the enterprise" is analyzed. Within the framework of the proposed study, it was proposed to consider the economic security of the enterprise as the state of the most efficient use of available resources to prevent threats and stabilize the functioning of the enterprise in order to ensure its sustainable development over a period of time, in which all vital components of the structure and activity of the enterprise were characterized by a high degree of protection against unwanted changes, and the object itself makes the most of its resources, as well as prevention, mitigation or protection from existing hazards and threats or other unforeseen circumstances. Based on the analyzed points of view, under the organizational and economic mechanism of managing enterprise's economic security can be understood as a holistic system consisting of separate, relatively independent, but at the same time, and interrelated and interacting structural elements, which are: subjects and objects of economic safety, purpose, methods, principles, tools, levers, methods and main results of functioning of organizational and economic mechanism of management of economic security of the enterprise. The main results of the proposed organizational and economic mechanism for managing the economic security of the enterprise are monitoring the level of economic security of the enterprise, substantiation of measures for ensuring economic security, implementation of measures (tools) to ensure a sufficient level of economic security of the enterprise and assessment of the economic effect of implementing measures to ensure economic security. The proposed organizational and economic mechanism for managing the economic security of the enterprise involves the achievement of effective parameters of operation, preservation of its reproductive and financial potentials.

Key words: components of enterprise security systems, economic security management, economic security, factors of influence, financial security, organizational and economic mechanism, threats.